

DE RENTE IN DE KOSTPRIJS

door W. G. Brugge

Onder deze titel stelt Prof. Van Rietschoten in het Mab van november 1958 het volgende probleem.

„moet de conclusie omtrent de grootte van de rentefactor in de kostprijs niet nader worden bestudeerd in verband met de omstandigheid, dat die rentefactor object van een belasting is.”

Aangenomen mag worden, dat Prof. Van Rietschoten met „belasting” bedoelt de vennootschapsbelasting, hetgeen valt af te leiden uit de zinsnede:

„Sinds 1939 zijn *rechtspersonen*, die het overgrote deel van de voortbrenging verzorgen, onderworpen aan een belasting geheven naar de „winst”.”

Ter illustratie van de probleemstelling zegt de hooggeleerde schrijver voorts:

„Indien de opbrengst de kostprijs dekt en er geen lasten buiten de kostprijs uit de opbrengst behoeven te worden bestreden, zal de gecalculeerde vergoeding voor het aangewende vermogen niet ter beschikking van de producent komen, voorzover er sprake is van aangewend eigen vermogen. Van de gecalculeerde vergoeding voor het aangewende eigen vermogen moet belasting (bedoeld wordt vennootschapsbelasting) worden betaald.”

In het vervolg van zijn betoog concludeert Prof. Van Rietschoten tenslotte, dat de belasting, die ten laste van de producent wordt geheven over de rente van het doelmatig aangewende vermogen, in de kostprijs moet worden opgenomen. Daarbij verwijst de hooggeleerde schrijver naar belastingen op andere kostenfactoren (zoals invoerrechten, accijnzen en omzetbelasting), waarmede dit eveneens het geval is.

Tot zover het artikel van Prof. Van Rietschoten, dat eindigt met de opwekking aan de lezers om over dit onderwerp hun mening kenbaar te maken. Hieraan wil ik gaarne voldoen.

Terwille van de uniformiteit koos ik dezelfde titel als Prof. Van Rietschoten; als ondertitel zou ik eraan willen toevoegen: „Kan een belasting naar de winst een kostenfactor zijn?” Immers het incalculeren van rente in de kostprijs is een algemeen aanvaard bedrijfseconomisch beginsel. Waar het in het door Prof. Van Rietschoten gestelde probleem echter om gaat, is, of de vennootschapsbelasting ten laste van de ondernemerspremie dan wel van het totaalinkomen van de ondernemer moet komen.

Dit probleem heeft een fiscaal en een bedrijfseconomisch aspect en ik zou het achtereenvolgens van deze beide gezichtshoeken uit willen behandelen.

Het fiscale aspect

Het behoeft geen betoog, dat het verhogen van de rentekosten over het geïnvesteerde eigen vermogen met de hierop drukkende belasting op de fiscale winstbepaling geen invloed heeft. De fiscus interesseert zich niet voor de splitsing van de winst in rente over geïnvesteerd eigen vermogen en ondernemerspremie. Discussie over de juistheid van deze fiscale opvatting voert naar het terrein van de belastingwetgeving, hetgeen buiten het bestek van dit artikel valt.

Er moet van worden uitgegaan, dat de fiscus

1. vennootschapsbelasting heft over de winst, ongeacht of deze winst een normale vergoeding voor ter beschikking gesteld eigen vermogen bevat;
2. voorzover de winst wordt uitgedeeld, boven de onder 1 genoemde heffing inkomstenbelasting heft van de oorspronkelijke winst, verminderd met de vennootschapsbelasting.

Deze „dubbele heffing” behoeft niet *a priori* nadelig te zijn.

De vennootschapsbelasting met haar proportionele tarief zou als een „voorheffing” kunnen worden gezien, die een vaak belangrijke besparing in de inkomstenbelasting oplevert. Vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting moeten tezamen worden beschouwd als één stelsel van belastingheffing naar het inkomen.

Voorts moge ik erop wijzen, dat niet alleen de rente van het *eigen* vermogen onderhevig is en aan vennootschapsbelasting en aan inkomstenbelasting. Ook indien een rechtspersoon *vreemd* vermogen heeft aangehouden, is het mogelijk, dat de rente van dit vermogen aan „dubbele heffing” is onderworpen, en wel in dié gevallen, waarin dit vreemde vermogen wordt verstrekt door een rechtspersoon. In het bijzonder denk ik hierbij aan de veel voorkomende financiering door banken. Immers over de bij de bank ontvangen rente moet deze, indien zij rechtspersoon is, vennootschapsbelasting betalen en de aandeelhouders van de bank nogmaals over het restant, inkomstenbelasting. De oorspronkelijke vermogensverschaffer (aandeelhouder van de bank) is dus ook hier en vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting verschuldigd over de rente van het zgn. „vreemde” vermogen, dat de cliënt van de bank heeft aangetrokken.

Aansluitend hieraan wil ik ingaan op de opmerking van Prof. Van Rietschoten aan het eind van zijn artikel waar hij stelt:

„In het algemeen wordt geen belasting geheven van rente van eigen vermogen, dat niet wordt aangewend in het eigen bedrijf. De deelnemingsvrijstelling en de effectenbeleggingsmaatschappij met haar fiscale faciliteiten hebben tengevolge, dat risicodragende aanwending van eigen vermogen buiten eigen bedrijfsopbrengsten doet verkrijgen, welke van de belasting zijn vrijgesteld.”

Professor Van Rietschoten suggereert hier, dat middels de deelnemingsvrijstelling de dubbele heffing is ongedaan gemaakt. Dit is niet het geval. Stel, dat de in het voorgaande betoog genoemde bank (rechtspersoon) het verstrekte vermogen niet uitleent, doch hiervoor aandelen verkrijgt. Ook dan zal de rente van dit vermogen aan dubbele heffing zijn onderworpen. De bank, die deelgenomen heeft, is weliswaar vrijgesteld van de vennootschapsbelasting, doch de vermogensverkrijger betaalt vennootschapsbelasting en de aandeelhouders van de bank zijn over het restant inkomstenbelasting verschuldigd. De deelnemingsvrijstelling, die Prof. Van Rietschoten aanhaalt, dient om te voorkomen, dat de rente op haar tocht van „betaler” naar „ontvanger” drie belastingbarrières zou ontmoeten in plaats van de „gebruikelijke” twee.

Het bedrijfseconomische aspect

Bedrijfseconomisch is het noodzakelijk rente in de kostprijs te calculeren, daar vermogensbeslag kosten met zich brengt en een juiste kostprijs o.a. noodzakelijk is om een inzicht te verkrijgen in de componenten van de winst van de ondernemer.

Er is bedrijfseconomisch eerst van winst (ondernemerspremie) sprake zodra er een voordelig verschil bestaat tussen opbrengst en kostprijs, waarbij in de kostprijs ook de kosten van niet betaalde diensten zijn ingecalculeerd, zoals de kosten van eigen arbeid (ondernemersloon) of van eigen vermogen (rente vermogensbezitter). Rente als kostprijsfactor dient echter niet om het *inkomen* van de ondernemer te bepalen. Ook zonder toerekening van rente of loon in de kostprijs is dit *inkomen* bekend.

De bedrijfseconoom verlangt echter (terecht) kennis van de samenstelling van dit inkomen, teneinde

1. de concurrentiekracht van het bedrijf t.o.v. andere bedrijven te kennen (kostprijs als grondslag voor de aanbiedingsprijs ter markt);
2. het resultaat (ondernemerspremie) te kunnen berekenen en daarmee de rentabiliteit van het bedrijf;
3. de efficiency van het gehele bedrijf danwel onderdelen van het bedrijf te kunnen testen.

Het gestelde probleem is nu terug te brengen tot de vraag of een al dan niet foutieve beschouwing van de belastingwetgever wat al dan niet onder inkomen moet worden verstaan, bedrijfseconomisch gezien van belang is voor de kostprijsberekening. Naar mijn mening is dat niet het geval. De kostprijs mag uitsluitend kosten (noodzakelijk te brengen offers) bevatten en geen op het inkomen drukkende belasting. De vennootschapsbelasting vormt geen kostenfactor voor de vennootschap, doch is een „voorheffing” voor diegene die het inkomen (rente, eigen vermogen, ondernemerspremie, salaris) geniet. Zou de vennootschapsbelasting wel kostenfactor zijn, dan zou dit betekenen, dat het juridische kleed, waarin het bedrijf is gehuld, invloed uitoefent op de kostprijs en dus op de ondernemerspremie. M.a.w. voor eenzelfde product, komend van twee bedrijfseconomisch in elk opzicht identieke bedrijven, die alleen in hun juridische structuur van elkaar verschillen (bijv. naamloze vennootschap en firma) zou een, als gevolg van het verschil in de juridische structuur, ongelijke belasting op de winst, een verschil in de kostprijs met zich brengen. Deze redenering is onhoudbaar daar de winst, en dus ook de belasting op de winst nimmer de kostprijs kan beïnvloeden.

Voorts moge ik erop wijzen, dat meerdere kostenfactoren volgens de fiscus inkomen zijn. Dit betekent echter niet, dat de belasting hierover kostprijsbestanddeel is. Als voorbeeld noem ik de kostenfactor afschrijving op duurzame produktiemiddelen. Ook hier bekommert de fiscus zich er niet om, dat de bedrijfseconomie voor een juiste kostprijsberekening (terecht) de afschrijving op basis van de vervangingswaarde als kosten in de kostprijs incalculeert. Over het verschil tussen de kosten van afschrijving op basis vervangingswaarde en die op basis aanschaffingsprijs heft de fiscus belasting.

In de gedachtengang van Prof. Van Rietschoten zou nu de kostenfactor „afschrijving” moeten worden verhoogd met de belasting over het verschil tussen de bedrijfseconomische en fiscale afschrijving. Ik ben het ermede eens, dat de arme ondernemer, die vóór de muntontwaarding heeft geïnvesteerd en op basis van de toenmalige aanschaffingswaarde fiscaal jaarlijks bijv. slechts f 100.000,— mag afschrijven, een extra last te dragen krijgt, vergeleken met de ondernemer, die na de muntontwaarding investeert en op grond van zijn *in guldens* verhoogde aanschaffingsprijs, ceteris paribus, bijv. f 300.000,— mag afschrijven. Dit betekent echter niet, dat de op de „oude” ondernemer drukkende extra fiscale claim over

f 200.000,— mag worden ingecalculeerd in de kostprijs. Incalculeren zou tot gevolg hebben, dat „oude” en „nieuwe” ondernemer voor eenzelfde produkt een verschillende kostprijs becijferden, hetgeen naar mijn mening bewijst, dat het uitgangspunt onjuist is. De fiscale claim op de „oude” ondernemer moet hij uit zijn *inkomen* bestrijden.

Het vorenstaande kan worden geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld. Bij de berekening van de kostprijs inclusief vennootschapsbelasting is de door de fiscus niet aanvaarde, bedrijfseconomisch noodzakelijke afschrijving, evenals de rente over het eigen vermogen verhoogd met vennootschapsbelasting.

	Kostprijs exclusief vennootschaps- belasting	Kostprijs inclusief vennootschaps- belasting
Opbrengst	150	150
Af: Kostprijs:		
Interest eigen vermogen	15	30
Afschrijving op basis vervangings- waarde (fiscaal 10)	50	90
Directiesalaris ondernemer	10	10
Overige kostenfactoren (grondstoffen, lonen, enz.)	55	55
	<u>130</u>	<u>185</u>
Ondernemerswinst/-verlies	<u>20</u>	./. <u>35</u>
Te betalen vennootschapsbelasting:		
Ondernemerswinst/-verlies	20	./. 35
Bij: Niet als kosten geaccepteerde rente eigen vermogen	15	15
Idem hogere afschrijving dan fiscaal toelaatbaar	40	40
Ingecalculeerde vennootschapsbelas- ting (15 + 40)		<u>55</u>
Belastbare fiscale winst	<u>75</u>	<u>75</u>
Vennootschapsbelasting (stel 50 %)	<u>38</u>	<u>38</u>

Het inkomen, alsmede de samenstelling hiervan, kan als volgt worden weergegeven.

a. Ingeval <i>géén</i> vennootschapsbelasting in de kostprijs is ingecalculeerd.	
Directiesalaris ondernemer	10
Interest eigen vermogen	15
Ondernemerspremie	20
	<u>45</u>
Af: Te betalen vennootschapsbelasting	./. <u>38</u>
	<u>7</u>

b. Ingeval *wèl* vennootschapsbelasting in de kostprijs is ingecalculleerd.

Directiesalaris ondernemer	10
Interest eigen vermogen	15
Ondernemerspremie	./ 35
Ingecalculeerde niet betaalde vennootschapsbelasting	55
	45
Af: Te betalen vennootschapsbelasting	38
	7

Hieruit volgt, dat het inkomen vóór aftrek inkomstenbelasting gelijk is, doch dat de kostprijs en dus de ondernemerspremie uiteenloopen.

De kostprijssamenstelling inclusief vennootschapsbelasting bergt echter het gevaar in zich, dat bij de afsluiting van de transactie, dus daar waar de kostprijs als grondslag voor de aanbiedingsprijs wordt gehanteerd, een verkeerd besluit wordt genomen. In de vorenstaande berekening is *achteraf* komen vast te staan, dat in beide gevallen een opbrengst van 150 is behaald. Indien de ene ondernemer echter een kostprijs, dienend als aanbiedingsprijs, calculeert van 185 (weliswaar inclusief vennootschapsbelasting) tegenover de andere ondernemer, die 130 als grondslag voor de aanbiedingsprijs hanteert, is het de vraag, of de in het vorenbedoelde voorbeeld aangenomen gelijkblijvende omzetten wel gelijk zullen blijven.

Prof. Van Rietschoten kan mij tegenwerpen: „natuurlijk moet de ondernemer zich realiseren wat de inhoud van zijn kostprijs is. Dat zal ook de ondernemer moeten doen, die bijv. afschrijving op basis vervangingswaarde incalculeert en ter markt komt te staan naast de ondernemer, die dit (nog) achterwege laat”. Inderdaad, maar afsluiten van een transactie beneden kostprijs betekent in dit laatste geval, dat geen vergoeding voor reële kosten wordt verkregen en dus verlies wordt geleden. Ingeval de ondernemer aan de kostprijs inclusief belasting tornt, wordt zijn verteerbaar inkomen lager, doch er is nog geen sprake van verlies. In het voorbeeld kan hij de aanbiedingsprijs met 55 verlagen van 135 naar 80 en niettemin hetzelfde inkomen behalen.

Tenslotte richt mijn bezwaar zich tegen het voornaamste argument, dat Prof. Van Rietschoten aanvoert ter ondersteuning van zijn in de aanvang van dit artikel aangehaalde conclusie. Incalculeren van vennootschapsbelasting over de rente van eigen vermogen in de kostprijs, aldus Prof. Van Rietschoten, is gelijk te stellen met het incalculeren van indirecte belastingen, zoals invoerrechten, accijnzen, omzetbelasting, enz. De hooggeleerde schrijver verliest hier echter uit het oog, dat er een wezenlijk verschil is tussen de belastingen, die de kostprijs van met name aangeduide goederen en/of diensten verhogen (de zowel in de fiscale als bedrijfseconomische terminologie bekend staande kostprijsverhogende belastingen) en die voor iedere producent gelijk zijn enerzijds en belasting, die beoogt de fiscale „winst” te treffen anderzijds. Deze winstbelasting is een vorm van winstdeling tussen staat en ondernemer en een aandeel in de winst (zelfs al is dit bedrijfseconomisch niet zuiver berekend) kan geen kostenfactor bij de kostprijsbepaling vormen. Zou dit laatste wèl het geval zijn, dan zou in principe ook het aan de ondernemer toekomende winstdeel als kostenfactor moeten worden aangemerkt.

De vennootschapsbelasting (het winstaandeel van de staat) is geen offer, dat de ondernemer noodzakelijk moet brengen om te kunnen produceren; om te kunnen ondernemen. Dit is wel het geval met de invoerrechten, accijnzen en omzetbelasting.